

Franz Schuh

Gostilna Ederl

(iz ljubezenskega romana)

Spredaj, ob meandrih glavne ceste, leži velikanska gostilna, **gostišče**, razpotegnjena leži kot teksaški gosposki ranč, kjer vstopajo in izstopajo samo najboljši, da bi tam doživljali pomembna srečanja, tiha slavja in o vsem odločujoče tragedije. Tu, v mojem okolišu, je vse prvovrstno, tudi gostišče; brez nadaljnega dobim **STEAK HAWAI**, ali, brez posebnega omahovanja, **HONKONG RIŽ**, dve jedi, ki se ju v Honkongu ali na Havajih verjetno nihče ne bi dotaknil. Internacionala je utvara, umetnina, sestavljena iz vsakovrstnih elementov neresničnosti, laž, ki je postala meso, kot življenje samo, in ki jo ljudje naročajo kot **HONKONG RIŽ** ali **STEAK HAWAI**. Že mesece jem skoraj izključno **HONKONG RIŽ**, rumeno zadevo s pokvečenimi koščki mesa negotovega izvora, z zakrknjenimi rezinami ananasa in češpljami, ki se tako modrikasto nasmihajo, kot da bi bile na smrt bolne. Požiram to ne-naravo, denimo ob sobotah opoldne, ko se vrnem z nakupov, kjer sem v vrvežu žena, ki še niso zapustile svojih mož, edini moški, moški edinec. Za gostijo konec tedna teče vse — za mene slepo — po načrtu. Ženske so spretne, tudi tega dne niso (ker že tisočletja skrbijo za vsakdanje potrebe) ničesar pozabile. Jaz stojim seveda tam pred nenadnim sobotnim mirom, zaključkom delovnega časa namreč, kot od strele zadet in nimam še ničesar, ali včasih samo rumeno plastično vrečko, v kateri je deset steklenic piva, s katerih etiketami sem se izčrpno in utrudljivo posvetoval, preden so me uspele prepričati, da naj kupim ravno to pivo. Najraje imam Egger pivo. Imajo ga v majhnih, srčkanih steklenicah s srebrnimi vratovi (→vratki←), in etikete so imenitne, vendar ne prevelike: drug v drugega zagrizeno klasje, na način aristokratskih grbov; saj je tudi zasebna pivovarna.

Natakarji v velikanski gostilni so drugačni kot v kavarnah, bolj **neosebni**. Predvsem jih je veliko in tako tudi mora biti, kajti če hočeš na primer **STEAK HAWAI** ali **HONKONG RIŽ** po najkrajši poti spraviti na najbolj oddaljeno mizo, potem je za to potrebno večje

število ljudi, ki si ne razdelijo samo prostora, ampak se morajo med seboj razumno razlikovati tudi po svojih pristojnostih. V gostilni nimajo samo višjih, nižjih in navadnih natakarnjev, temveč celo vrsto ljudi, ki v različnih, meni neznanih stopnjah prispevajo vsak svoje. Ob sobotah, kadar vstopim s plastično vrečko, polno steklenic piva — kar je precej težko, ker se steklenice zaletavajo ob moje stegno in se vedno spotaknem ob vrata — je takoj na mestu nekdo, ki me podpre. Te osebe potem ne vidim več in po obedu jo moram iskati, da bi ji lahko dal napitnino. Iskanje otežuje dejstvo, da so vsi zaposleni v gostišču podobnega videza; vsak ima na sebi črn frak in bega naokrog kot skovik. K temu se pridruži še to, da si v gostišču ne upam ozirati naokoli, in sicer zaradi ostalih gostov ne.

Sosednjo mizo je zasedla skupina, formacija tako rekoč. Vojaki so, seveda ne oboroženih sil, temveč, polni moči za sklepanje pogodb, **možje gospodarstva**; drug na drugega prežé, na najprijaznejši način, vljudni so, vljudna preža, pajdaši, izkušeni v skupni rutini naročanja, ukazovanja. **Gospodje jedo danes zunaj**, svet je njihov, sprašujejo, koliko stane svet, vendar ga ne bodo prodali, raje ga bodo obdržali in z njim še kaj zaslužili. Vendar niso nesramni, niso zares naduti, stvarni so, tudi čustveno racionalni, **o stvarnih človeških težavah komaj pade kakšna beseda, šele človek kot stvarna težava je besede vreden**, konice njihovih čevljev se bleščijo, vendar ne nesramno, temveč primerno okoliščinam. Popolnoma so se zbrali na šahovske poteze svojih akcij, izven tega jih ni. Vendar je pritisk, ki ga vršijo, viden v stisku rok: **»Uspešen posel želim.« Posel.** Pri gentlemanih ima brutalnost dobrovoljno obličje, racionalni dizajn je — sreča uglajenosti, neutajljivo, nepremagljivo **»Toda prosim vas!«**. Zaničujejo vse zapreke, tako tudi blišč, ker ovira pri ukazovanju, pri dodeljevanju napotkov. Njihova gibčnost se koncentrira na premagovanje zaprek. Zdaj jedo juho, foof tends to come cold on the table. **»Če obstajajo različni produkti neke substance, potem odloča osebni kontakt.«** Nihče ne ugovarja, to je že sklenjeno, nobenega krča, nenehno je treba dajati vtis, kot da si ravno prišel z masaže, iz savne, s kosila, zdaj pride glavna jed, dva prstana posežeta po krožniku, eden za okras, drugi tu zastopa soprogo; ob nedeljah, po sanjskem delu na vrtu, uživati njeno sladko nemoč, vedno ta občutek gotovosti v telesu, zgoraj drži vse skupaj kravata, spodaj hlačni pas. To ledeno zaupanje brez radosti; kaj pa je svet drugega kot velikanska pisarna, zaenkrat še slabo organizirana, vendar so oni že tu in segajo stvarstvu pod pazduho.

Ostali obedi, ki niso poslovni obedi, so **družinski obedi**. Soprogi, ki me plašijo, po večini ostareli uradniki, ministrski svetniki, sodniki, državni tožilci ali celo šolski ravnatelji, izsušeni od dolžnosti, h katerih neizprososti sodi tudi kosilo s soprogami. Čemerne soproge, zaradi zakonskega podrgavanja soprogom že povsem podobne, s prevejano potezo okrog ustnic, ki natanko izpoveduje, da na svetu ni nič

opravičljivega in da sebi, Bog ve, ničesar nimajo oprostiti. Strašno, toda včasih sedijo med temi ljudmi tudi mladi: moški na začetku ali vrhuncu svoje kariere, cepetavčki moške mode, v družinskem krogu potisnejo službo v stran, njihove žene, kot da bi bile pripete na njih, ženska moda kot nadaljevanje moške mode, in otroci, mali modni človečki, ki molčijo, ki so čisto tiho. Nekdo, ki bi si upal pogledati naokrog, bi videl, da ima vse mlado tu en sam cilj, namreč postati tak, kot so stari, ne da bi videli, kakšni so ti v resnici. Te mlade je mogoče srečati le na predhodni postaji njihovega življenja, saj so vsi njihovi trenutni nameni usmerjeni v to, da bodo nekega dne nadomestili stare. Vseh družinskih članov se bojim, lovijo me, kaznovati me hočejo, ker sem jaz tudi tu. Če stojim, po neprevidnosti, s soprogom sam na stranišču, moj mehur noče popustiti, pa če je še tako poln. Nasploh je v življenju moških najtežja rutina stati pred porcelanastim lijakom, izvleči penis ter držati njega in s tem sečne kanale tako, da vse gladko teče in da, medtem ko tvoj sosed poskuša isto, ne škropiš naokoli.

Nato oprati roke in zopet nazaj k mizi, skozi votlo ulico glasov, »**Dragi, kaj pa je to, Portugalska gos?**« in dragi, ki s prstom išče po jedilniku zavajajočo besedo, brezbrizno trešči: »**To je ena 'porcija' gosi, dragica!**« in za mene je to tako, kot da bi od mene zahteval, naj dragici na krožnik izbljuvam eno »**por. gosi**«. Zdaj končno za mizo v zavetju svojega razdelka, se opogumim in se plašno razgledam, med neznanimi obrazi so ravno nasproti znani, Voeller-Schneckenbach z ženo, OSEBNO ju seveda ne poznam, onadva sta prominentna, splošno znana, nekoč je z njim nekaj bilo, neka rokada v firmi namreč, nena dna zamenjava, premestitev in Voeller-Schneckenbach je bil zunaj. Od tedaj živi z ženo življenje brezposelnega tovarnarja, v nekem trenutku sta se morala oba odrinjenca odločiti, da bosta skupaj strohnela, ne počneta drugega, kot da zažirata svojo velikansko rento, molče jesta in pijeta, ničesar ne izmenjata, nobene besede. Še preden pride jed, že žvečita, vnaprej žvečita in še pijače se oprijemljeta. Nato jima natak ar prinese jedi, vendar zanju ena miza ne zadostuje, Voeller-Schneckenbachova sta med obedom obkrožena s satelitskimi mizicami, vse mize se šibijo, nobeni ni dovoljeno nositi manj kot komaj še znosno. Med krožniki in posodami se izgublajo steklenice in kozarci, Voeller-Schneckenbachova morata, da bi obdržala ravnovesje, še naročiti, steklenico Chablisa, steklenico Bordeauxa in, **to značilno veselje do posebnosti**, dve steklenici Tuborga. Vse bosta sprejela, veselstvo njunih izpolnljivih želja, vendar jesta brez veselja, bolna lakota, zaneten pohlep, a pobožno, kot da bi to sodilo k prefinjenim pravilom neke liturgije. Pri tem pa se v črnih mašah požrešnosti ne dogodi nič ekstatičnega, samo začinjjen, piten koncentrat meščanskega dolgočasje sta, ki nas vse napolnjuje. Voeller-Schneckenbachova sta mrtva, utelešata odmrlo vejo svoje firme. Nekaj grozeče neotroškega je na njuni

skupnosti; za njima v gostilni: čudežni svet malih, koketirajo iz kritja, blestijo, obrnjeni k očetu, s svojimi novimi dosežki, vendar je vse to nekako uperjeno zoper mamo. »Ne bi še češpljevih knedljev,« reče ta in doda: »Tako kot ostali!« Vendar fant to zavrne, jezna mama pa nekaj brklja okrog njegove čaše z ledom. Nepreklicno objavi: »Ne boš dobil Cole, če ne boš jedel tako kot ostali!« Fant trezno, poslovno: »Ne boš me izsiljevala!« Mama, skoraj ravno tako trezno, poslovno, vrže led iz čaše v režeči se obraz svojega sina, ki je še ne dolgo tega sesal ob njenih prsih, in pri tem je videti Voeller-Schneckenbach sam kot otrok, ogromna otroška glava, nasajena na trebuh, zavita naravnost vanj, stvarnikov kraj po meri, za očali ribje oči, debela mlečna stekla, da nima kaj videti, in ona, soproga, ona je videti, odkar se je zrasla z njim v skupni prebavni aparat, natanko takšna kot on, morda le s to razliko, da je z njo potonila sled dobrote, nekaj, kar priskoči na pomoč, če je potreben moški, nekaj ljubeznivega, kar se je umaknilo v sram. Voeller-Schneckenbach se sredi jedi dvigne, nekaj natakharjev mu priskoči na pomoč, podpre obilneža, skozi satelitske mizice mu omogočijo prehod, žena ostane zadaj, moževo telo si utira pot, v takratni obleki, z močno uklenjenim trebuhom in okončinami, a kljub temu se vse bohota, vse je prekratko, zlasti sapa, odstoka proti stranišču, podla paradija na otroka, ki koraka k obhajilu, ta nezdravost Voeller-Schneckenbachovih, nekaj spiritualnega, duhovnega, religiozno zastrašujočega ima v sebi. Nekega dne jim bo uspelo premostiti časovno-prostorsko omejenost in bodo jedli v vseh gostilnah v okolišu hkrati.

Tudi natakharjev se bojim. Tudi oni so doma v tujini, v kateri se trenutno nahaja moja prehrana. Morala natakharjev me z lahkoto prevara; saj ne poznajo drugega kot »**Prosim**« in »**Takoj bo**«; morda so taki le z menoj, ker sem zaposlen izključno s površino svoje mize in nikoli ne pogledam naokrog. Dober gost sem in skušam zbuditi občutek, da sem pripravljen z vsem biti zadovoljen. To tudi sicer ustreza moji naravi. Poleg svoje nepreračunljive napadalnosti razpolagam z neko določeno, vedno razpoložljivo pripravljenostjo prenašati brezobzirnost. V meni vlada neka samoumevna gotovost, da lahko drugi, zlasti predpostavljeni, avtoritete, z mojim časom, z mojim delom in z menoj počno vse, kar hočejo in ugotavljam, da vedno obstajajo predpostavljeni in avtoritete, ki počno z mojim časom, z mojim delom in z menoj vse, kar hočejo. Z menoj lahko vsakdo počne, kar hoče, vsakdo se lahko odraža v meni, mi vtiskuje svojo podobo, mi jo vsiljuje. Rad sem tudi okvir za vse, česar se bojim in kar sovražim. Nobenega povračila ne zahtevam za to, urejenemu trpljenju se rad predajam. Sprašujem se le, odkod prihaja ta popustljivost, ta predaja še pred bitko.

To je ta **brodolom v trivialnosti**: moje hlače so umazane, potni list sem pozabil, zoper svoje bolečine sem napak postopal in užalil sem

prijatelja. Brodolom v trivialnosti je veličasten, dramatičen brodolom. Človek, individuum, korenini v vsakdanjosti, v samoumevnosti, in če tu doživi brodolom, ostane brez korenin in vse privzgojene avtoritete, ki človeka potegnejo v trivialnost in ga prilagodijo, dokler v njej ne obtiči, vstanejo in udarijo. Brodolom v trivialnosti zažene človeka nazaj v otroško razpoloženje, da **sam ne zmore več**. Obvladujoč občutek je to, ki ga brez avtoritet, ki ga povzročijo, ni mogoče vzdržati. Avtoritete, predpostavljeni, starši so ljudje, ki človeku radi pomagajo reševati probleme, katerih brez njih ne bi imel.

Zame so natakariji avtoritete: spretni so, poklic imajo in z obema nogama trdno stojijo v življenju. **Tako**, kot trenutno stojim jaz, je tipično, da mi strežejo ljudje, katere občutim, kot da so »**nad menoj**«. Nikamor ne spadam, tudi k tistim ne, ki nikamor ne spadajo, sicer ne bi sedel tu, med razredi in kastami, h katerim v celoti ne spadam, ker del mene vsakokrat spada v vedno drugega. Včeraj sem sanjal, da moram v imenu neke avtoritete (katere?) od vseh (od koga?) izterjati denar. Smel sem torej terjati, to sem tudi nepopustljivo počel, vendar sem moral, ko je bilo vse izterjano, ugotoviti, da zase nimam denarja, prispevka, atributa, **eksistenčne podlage**. Samo denar, ki ga še imam, je tisti, ki natakarjem omogoča, da so prijazni z menoj. Kaj drugega lastnik gostišča, njihov šef, tudi ne bi dovolil. Hudič je, sam sem ga videl: majhen, še mlad moški, po eni strani vsiljivo masiven, po drugi strani pa mehak, prestrašen. **Redkokdaj** se pokaže, pred gosti klečeplazi, patos ponižnosti obvlada brez akcenta, vendar hitro zraste, če mu pride pred oči kak uslužbenec. Včasih poskakuje po prostoru kot sprožena vzmet, ko išče krivca, ali pa pridivja iz kuhinje, natakarju za točilno mizo potegne kozarec iz rok, ga nahruli, izgine, ne brez smehljaja za goste, nazaj v kuhinjo. Eksistenca tega hudiča me odškoduje za to, da čutim natakarje »**nad seboj**«. Pravijo, da hudič zlasti vajence posebej trpinči, »**poučuje**«. Iz njegove šole prihajajo najbolj utrjeni: bistri fantje, ki so pozabili bolečino služenja, saj ga parodirajo s svojo prostovoljnostjo. Potem, ko so bili podjarmljeni, zvezani in prilagojeni pogojem poslovanja, so prevzeli zbirko gest, besed, cel teater, v katerem igrajo, da jim je vse prav. **Vsaka poklicna izobrazba mora biti, če naj vodi do zaželenega cilja, tudi šola igranja**, sicer v poklicu, ki si se ga oprijel, kmalu izgubiš svojo vlogo. Da bi se to preprečilo, je potreben nadzor, ta pa zopet zahteva posebne zvijače, rokade in taktike, tako da se mora človek ravno tam, kjer je vse v redu, kjer je kontrola najustreznejša, najbolj bati prevare!

Nadzor v gostilni nikakor ni omejen na demonično smešnost, na panično posedovalsko nečimrnost lastnika. **Osebn**i nadzor ne zadostuje, šef to ve, sam ne more preverjati zadovoljnosti gostov. Njegovo vidno polje za to ni dovolj veliko, razširiti ga mora, pozna nevarnosti slepega vodenja. Zato je za točilno mizo, varovana s strani natakarja, postavljena SKRINJICA ZA PRITOŽBE. Ta skrinjica sprejme prve,

prebavi najbližje pomisleke. Vendar tudi ta metoda sama ni priporočljiva; na stežaj odpira vrata nepremišljenosti. Zato je za nadaljnji nadzor pri vsaki mizi vprašalna pola, ki lahko premeri zadovoljnost gostov z DA, NE in BREZ MNENJA. ZADOVOLJNOST je pri tem razcepljena v številne faktorje, iz katerih je sestavljena. Ko je pola izpolnjena, je tudi zadovoljstvo zopet polno. Stranka naj bi imela občutek, da ni le »kralj«, da ni le reprezentativna oseba, ampak naj tudi ve, da soodloča, preko vprašalne pole, ki jo nato obdela računalnik, tako da šef natanko ve, kakó naj bo najbolj uslužen: **V naši restavraciji vas zares pristrčno pozdravljamo. Potrudili smo se, da za vas sestavimo kulinarichen izbor in upamo, da boste v njem našli zaželene spodbude za izbor vaše jedi. Vaš obisk želi napraviti kar se le da prijeten vaša družina Ederl.**

To družinsko vzdušje je tisto, kar me zadržuje v gostilni Ederl; kajti odkar je Dorli odšla, dobim jesti in piti prav v gostilni. Moja ganjenost do natakarkjev izvira tudi od tod: saj mi ravno oni prinašajo hrano. Vendar moram za to plačati. To me po drugi strani rešuje odgovornosti, da bi moral na katerega od številnih, neizmernih, možnih načinov, na katere človek skrbi za sočloveka, skrbeti za te natakarkje. Da se natakarkji sami svoje dolžnosti osvobodijo z računskim postopkom (**»Gospod natakark, račun prosim!«**), samo včasih povzroči vročo kri. Uvidevam, da je v družinah najbolj osovražen tisti, ki je najbolj neodvisen od pritiska, ki ga vrši ta družina. Sovrašstvo iz družinskih vzrokov zavračam. Po drugi strani ne prenašam natakarkjev, ki ravnaajo z menoj preveč familiarno: natakarkjev, ki prisedajo, ki nimajo distance, nesrečnih z lastno, žalostno usodo, ali srečnih z njihovimi natakarkskimi muhami.

Prevedel Tomo Várk